

АКРЕДИТИВ

Терминът акредитив (на френски letter de credit, accreditif, на английски letter of credit, на немски Akkreditiv) произлиза от думите кредит и кредитирам и е познат още като алтернативна форма на плащане в търговския оборот с участието на една или повече банки.

С термина акредитив се означава сделката, с която банка, наречена издател, поема задължение към определено лице, наричано получател или бенефициер, чийто предмет е заплащане на парична сума при наличието на определени условия.

Акредитивът като форма на плащане намира своята правна уредба в Наредба №3 от 27 юни 2002 г. за безналичните плащания и националната платежна система, издадена от Българската народна банка и в сила от 30 септември 2002 г. Наредба №3 определя реда, формите и сроковете, в които се извършват безналични плащания на територията на страната, структурата и функционирането на националната платежна система и участниците в нея, като дефинира детайлно и някои по-специфични форми на плащане. Член 28, ал. 1 съдържа законовата дефиниция на акредитива като форма на плащане, а именно: "При акредитивната форма на плащане наредителят (платецът) възлага на банка да открие акредитив в полза на получателя срещу покритие от сметката на платеща, като предварително поставя условията, при които получателят може да получи сумата по акредитива."

Определение за акредитив намираме и в Търговския закон (ТЗ), член 435, ал. 1, според който акредитивът е едностранно писмено изявление на банка, с което тя се задължава да плати на посоченото в акредитива лице сумата по акредитива, ако то предаде на банката в срока по акредитива описаните в него документи и изпълни другите негови условия. Член 440 от ТЗ препраща към правилата на договора за поръчка и поради това при непълнота в правилата на Наредба №3 и ТЗ относно акредитива, те следва да се тълкуват в смисъла, който отговаря на нормите на общите граждански закони. Можем да предвидим и още един източник като релевантен за отношенията по акредитива - в помощ на тълкуването или при избор от страните, като приложими могат да се разглеждат установените в международния оборот правни обичаи и преди всичко писаните обичайни норми, включени в Еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви (ЕПОДА).

На практика около акредитива възникват няколко правоотношения, в които участват най-малко три лица: наредител, издател (банка) и получател (бенефициер). Първото от тях е правоотношението между наредителя и получателя, наричано в правото валутно отношение, което може да бъде договор за изработка, договор за превоз, комисионен договор, лизинг и др. Най-често на практика валутното отношение се поражда от договор за продажба, по който купувачът е наредител, а продавачът - получател. Възможно е дори престацията на наредителя да не бъде определена, достатъчно е тя да бъде определяема.

Страни по валутното отношение са само наредителят и получателят. Банката или банките, чрез които се извършва плащането, не са страни по него, макар че изпълнението на задължението за плащане на цената и на други задължения се осъществява чрез тях.

Независимо че валутното отношение стои в основата на останалите отношения по акредитива, то е независимо от тях (има характер на абстрактна сделка спрямо тях). Съдържанието на договора се определя по правилата на съответния вид сделки и се уговаря свободно от наредителя и получателя. Особеното в него е уговорката плащането на цената да се извърши чрез акредитив с помощта на банка.

Наредителят поема задължение да открие акредитив в полза на получателя при установени предварително условия. От своя страна получателят се задължава да предаде документите за стоката на банката, при която ще бъде открит акредитивът, или на посочено от нея лице.

В договора по валутното отношение страните уговарят особеностите на своите насрещни задължения по повод заплащането на цената, като определят банката, при която ще бъде открит акредитивът, видът на акредитива, датата на откриване и срокът на действие, документите, които трябва да бъдат представени, и други. Прието е наредителят и получателят да си поделят разносните по откриването и изпълнението на акредитива, понесени от обслужващата ги банка.

Следва на второ място отношението между наредителя и издателя банка, което всъщност цели да уреди по същество формата и извършването на плащането, което на практика представлява същината на акредитива. Наредителят и обслужващата го банка сключват формално договор за поръчка и банката издава акредитива, поискан от наредителя. От неговите сметки се блокира съответната сума, предназначена за изпълнение на задължението за заплащане на договорена цена по валутното отношение спрямо получателя (бенефициера).

Сумата ще бъде платена на получателя, когато той представи в банката - издател на акредитива, уговорените документи, доказващи на практика изпълнението на договорните му задължения спрямо наредителя. Познати са няколко вида акредитив в зависимост от условията, предвидени в него: отменяем или неотменяем в зависимост от това дали е предвидена клауза за прекратяване на акредитива при настъпването на някои условия, като при всички случаи акредитивът може да бъде отменен със съгласието на получателя; прехвърлим или непрехвърлим в зависимост от това дали получател може да бъде и друго лице, освен първоначално определеното за получател по силата на сключения договор и издадения от банката акредитив; акредитив с отсрочено плащане, когато задължението на банката за плащане може да бъде изпълнено не при предявяване на документите, а в определен срок след това; акредитив за приемане на менителница, когато вместо плащане банката се задължава да приеме менителница, теглена срещу нея от получателя; револвиращ акредитив, който допуска повтарящо се предявяване на документи с едно и също съдържание и плащане на една и съща сума пари при едни и същи условия през определени срокове и други.

За акредитива се прилага писмена форма на сделката, като банката издател се задължава чрез подписа на служител, притежаващ необходимата представителна власт. Банката, която открива акредитива, или друга оправомощена от нея банка уведомява получателя за размера и условията, при които е бил открит акредитивът.

В самия акредитив се посочва и срок, в който получателят се задължава да представи документи, удостоверяващи изпълнението на неговите задължения. Банката закрива акредитива след изпълнение на задълженията по него. При изтичане на срока и непредоставяне на документите от страна на получателя банката закрива акредитива и възстановява сумата по покритието на наредителя.

Акредитивът е най-сигурната форма на плащане. Той позволява получателят му да се удовлетвори веднага след изпращане на стоките, дори преди наредителят да ги е получил, стига да представи посочените в акредитива документи. Интересът на наредителя също е защитен - достатъчно е последният да е формулирал точно и пълно изискванията, на които следва да отговарят представените от получателя документи. Банката е по правило гарантирана, че ще получи възнаграждение от наредителя (или от наредителя и получателя заедно), щом изпълни акредитива, след като е установила съответствието между условията на акредитива и представените документи, без да е необходимо да изследва изпълнението на задълженията по отношението между наредителя и получателя.

Акредитивът улеснява значително сключването на сделката между наредителя и получателя.

Обстоятелството, че плащането ще се извърши от банка, а не от наредителя, е гаранция за получателя срещу неизпълнение или несъстоятелност на наредителя. Акредитивът като алтернативна форма на плащане ускорява и търговския оборот, като позволява на получателя да получи бързо цената, която наредителят му дължи.